

8 NËNTOR 2015

KOSOVA DHE UNESCO: PËR NJË PËRQËNDRIM TË RI NË DEBAT

Vendimi i Bordit Ekzekutiv të UNESCO-së në mbështetje të Kosovës dhe kërkesës së saj për të vazhduar për në fazën e ardhshme, finale të aderimit në UNESCO—vendimi final pritet të mirret më 9 nëntor—ka sjellur reagime euforike nga ana e politikanëve shqiptarë të koalicionit qeverisës. Qeveria e Kosovës ka udhëhequr një fushatë të mençur, duke prezentuar një imazh të trashëgimisë së pasur dhe harmonike të Kosovës që ndërveprojnë në një simbiozë.¹ Argumenti kryesor i Kosovës për anëtarësim përqëndrohet në faktin se UNESCO do të përforcojë mekanizmat ekzistues të mbrojtjes që janë të dizajnuara të ruajnë vendet e trashëgimisë kulturore dhe se do të sjellë përfitime shtesë në kuptim të ekspertizës dhe financimit për restaurime të këtyre monumenteve si dhe programeve të ndryshme kulturore.

Komuniteti serb në Kosovë, megjithatë, u mbledh në protesta në Graçanicë dhe Mitrovicë.² Argumenti kryesor kundër anëtarësimit të Kosovës në UNESCO është se udhëheqja kosovare nuk ka autoritet moral për anëtarësim në UNESCO për shkak të akteve të vandalizmit kundër trashëgimisë kulturore serbe pas vitit 1999, në veçanti gjatë trazirave të marsit të vitit 2004. Për më tepër, argumenti vazhdon, anëtarësia e Kosovës në UNESCO do të paraqiste rrezik për identitetin kombëtar serb meqë do të ia mundësonte Kosovës marrjen përsipër të kontrollit mbi vende të rëndësishme të trashëgimisë serbe në Kosovë.³ Patriarku Irinej i Kishës ortodokse serbe madje tha se “nëse ata marrin [trashëgiminë ortodokse serbe] me forcë, ne duhet të, me arsye apo me forcë, ta kthejmë prapë atë”.⁴ Edhe pse kjo deklaratë nuk është reprezentative e gjithë argumentimit kundër anëtarësimit të Kosovës në UNESCO, një deklaratë e tillë e mjerueshme dhe e dënueshme është tregues i mirë i ndjeshmërisë së diskutimit dhe se sa lehtë është që të kthehet retorika jo-paqedashëse dhe konfrontuese e viteve të '90-a. Ky kontribut yni synon që ta përqëndrojë diskutimin dhe t’ia ofrojë një kundërpeshë tensioneve etnike në rritje që janë duke u gjeneruar nga çështja e anëtarësimit të Kosovës në UNESCO.

Pyetje e parë ka të bëjë me statusin e Kishës ortodokse serbe dhe trashëgimisë së saj në Kosovë. Qeveria e Serbisë dhe udhëheqësit e Kishës serbe kanë argumentuar se statusi i Kishës serbe në Kosovë duhet të rregullohet më tej në kuadër të dialogut të ndërmjetësuar nga BE-ja ndërmjet

¹ <http://www.kosovoinunesco.com>.

² http://kossev.info/strana/arhiva/kosovski_srbi_se_usprotivili_prijemu_kosova_u_unesco/6545;
http://kossev.info/strana/arhiva/pred_zasedanje_izvrnog_saveta_unesco_a_predat_tekst_dopisa_peticije_potpisi_kasne/6539.

³ <http://nokosovounesco.com>;

⁴ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2015&mm=11&dd=03&nav_category=640&nav_id=1058790.

Kosovës dhe Serbisë para se të mund të bëhen bisedime për anëtarësim të Kosovës në UNESCO.⁵ Edhe pse dialogu për ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë serbe si dhe për adresimin e pozitës së saj të ndjeshme në Kosovë është i nevojshëm dhe i duhur, ekzistojnë dispozita të forta ligjore në fuqi që sigurojnë trashëgiminë serbe në Kosovë.

Propozimi gjithëpërfshirës për zgjidhjen e statusit të Kosovës i vitit 2008 (tutje “Plani i Ahtisarit”), i miratuar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës dhe i reflektuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, ka vendosur standarde të larta për mbrojtjen, ruajtjen, restaurimin, dhe promovimin e trashëgimisë kulturore në dhe jashtë Kosovës. Plani i Ahtisarit garanton autonominë dhe mbrojtjen e të gjitha konfesioneve fetare dhe monumenteve të tyre në Kosovë. Kishës ortodokse serbe, duke përfshirë këtu klerit të saj, i janë ofruar siguri dhe mbrojtje shtesë, përveç atyre të drejtave, privilegjeve dhe imuniteteve të cilat ajo veçse i gëzon. Për më tepër, ajo është pronarja e vetme e pronës së saj në Kosovë.⁶ Nga ana praktike, kjo përfshirën njohjen nga Kosova se Kisha ortodokse serbe në Kosovë është pjesë përbërëse e Kishës ortodokse serbe me seli në Beograd, respektimin e emrit dhe organimit të brendshëm të Kishës në Kosovë, paprekshmërinë e të gjithë pronës së Kishës, mospërzirjen në çështjet e Kishës, lirinë për të përfituar mbështetje financiare dhe donacione nga çfarëdo institucioni brenda ose jashtë Kosovës, dhe masa të veçanta për monumente fetare ortodokse serbe, si dhe për monumente historike apo ato të një rëndësie të veçantë kulturore për komunitetin serb në Kosovë.⁷

Këto standarde të larta janë reflektuar në ligjet dhe dispozitat kushtetuese të miratuara nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, i projektuar për të mbrojtur dhe promovuar të drejtat e komuniteteve pakicë në Kosovë.⁸ Të një rëndësie të veçantë për objektet dhe lokacionet fetare, kulturore dhe historike me rëndësi për komunitetin serb në Kosovë janë Ligji për themelimin e zonave të veçanta të mbrojtura,⁹ Ligji për fshatin Hoçë e Madhe,¹⁰ dhe Ligji për qendrën historike të Prizrenit.¹¹

Më 12 shkurt 2013, Ministri i Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH) ka themeluar Këshillin për zbatim dhe monitorim (KZM), siç parashihet me Ligjin mbi themelimin e zonave të veçanta të mbrojtura. KZM-ja monitoron dhe lehtëson zbatimin e dispozitave të legjislacionit në lidhje me mbrojtjen e trashëgimisë fetare dhe kulturore të Kishës Ortodokse serbe në Kosovë. KZM-përbëhet prej pesë (5) anëtarëve: nga një përfaqësues nga MMPH-ja, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, Zyra e Komisionit European, OSBE-ja dhe Kisha Ortodokse Serbe.¹²

Këto ligje dhe mekanizma identifikojnë objektet fetare, kulturore, dhe historike me rëndësi për komunitetin serb në Kosovë dhe garantojnë statusin e veçantë të këtyre vendeve, duke përfshirë se këto vende do të gëzojnë mbrojtje të posaçme dhe se qeveria nuk do të ndërhyjë në asnjë mënyrë për sa i përket menaxhimit të këtyre vendeve. Për të qenë të sigurt, zbatimi i këtij kuadri

⁵ <https://koha.net/?id=27&l=80606>;

http://kossev.info/strana/arhiva/odlozite_odluku_o_zahtevu_kosova_za_prijem_u_unesco/6682.

⁶ *Comprehensive Proposal for the Settlement of the Kosovo Status* (2007), Art. 7.

⁷ *Comprehensive Proposal for the Settlement of the Kosovo Status* (2007), Annex V.

⁸ *Kushtetuta e Republikës së Kosovës*, Nenet 9, 38 dhe 59.

⁹ ‘Ligji Nr. 03/L-039 mbi themelimin e zonave të veçanta të mbrojtura’ (20 shkurt, 2008);

¹⁰ ‘Ligji Nr. 04/L-062 për fshatin Hoçë e Madhe’ (20 prill, 2012).

¹¹ ‘Ligji Nr. 04/L-066 për qendrën historike të Prizrenit’ (20 prill, 2012).

¹² Misioni i OSCE-së në Kosovë, ‘Challenges in the Protection of Immovable Tangible Cultural Heritage in Kosovo’ (March 2014), f.12.

ligjor është i çalë dhe trashëgimisë kulturore serbe në Kosovë mbetet në një pozicion të vështirë dhe të pasigurt. Megjithatë, anëtarësimi eventual i Kosovës në UNESCO nuk do të ndryshojë asgjë për sa i përket këtyre rishikimeve të posaçme që kanë të bëjnë me vendeve dhe objekteve kulturore serbe në Kosovë dhe as nuk do të parandalojë dialogun e mëtejshëm politik për këtë çështje në mes Kosovës dhe Serbisë. Përkundrazi, anëtarësimi eventual i Kosovës në UNESCO duhet të ofrojë stimuj të mirëpritur për të përmirësuar zbatimin e kornizës ligjore në vend për mbrojtjen dhe promovimin e këtyre objekteve të trashëgimisë kulturore në frymën e bashkëpunimit dhe shkëmbimit të kulturës dhe për të trajtuar pozicionin e vazhdueshëm të pambrojtur dhe të pasigurt të trashëgimisë kulturore serbe në Kosovë.

Së dyti, diskutimet në lidhje me të drejtën morale të Kosovës apo Serbisë për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore në Kosovë, në thelb reduktohen në fajësimin e palës tjetër për vandalizimin e trashëgimisë kulturore të tjetrit gjatë së kaluarës, ndërsa në të njëjtën kohë duke heshtur ose reduktuar gabimet vetanake. Një diskutim i tillë është i parëndësishëm. Anëtarësimi në UNESCO nuk e njeh autoritetin moral të kësaj apo asaj pale bazuar në atë se si palët kanë trajtuar trashëgiminë kulturore në të kaluarën; nëse do të ishte kështu shumë pak shtete do të mund të pretendonin autoritetin moral për t'u bërë anëtare të UNESCO-s. Anëtarësia në UNESCO, për më tepër, mbart detyrime morale për të mbrojtur dhe promovuar trashëgiminë kulturore, pavarësisht ndasive kombëtare, etnike ose fetare. Në të vërtetë, UNESCO u themelua në prag të Luftës së Dytë Botërore mbi pikëpamjen se "inJORIMI i mënyrave dhe jetës së njëri-tjetrit ka qenë një kauzë e përbashkët, përgjatë gjithë historisë së njerëzimit, për shkak të dyshimit dhe mosbesimit midis popujve të botës, dallimet mes popujve shumë shpesh kanë shpërthyer në luftë".¹³

Dhe, së fundi, UNESCO ka të bëjë shumë më tepër se sa vetëm mbrojtja e trashëgimisë kulturore. Ajo mundëson bashkëpunimin ndërkombëtar dhe shkëmbimin e njohurive në fushat e arsimit, kulturës dhe shkencës, me qëllim për të rritur mirëkuptimin reciprok dhe komunikimin mes popujve. Diskutimi aktual në lidhje me anëtarësimin e Kosovës në UNESCO tregon se mbetet shumë punë për t'u bërë në këtë drejtim.

*Nëpërmjet **Kosovo Communities Issues Monitor**, (Monitoruesit të Çështjeve të Komuniteteve të Kosovës) ECMI Kosova monitoron, analizon dhe ofron rekomandime mbi zhvillimet dhe shqetësimet që ndërlidhen me pozicionin e komuniteteve pakicë në Kosovë, brenda kornizës së legjislacionit ndërkombëtar dhe vendor mbi të drejtat e pakicave. Analizat e paraqitura në Monitorues janë të mbështetura në monitorimin e rregullt dhe të ngushtë të medieve dhe intervistave me palë përkatëse të interesit. Në ndërkohë që ECMI Kosova përpiqet në çdo kohë që të sigurojë informacion të saktë dhe të nuancuar për të prezantuar pikëpamjet dhe perceptimet e të gjitha palëve, objektivi apo synimi i Monitoruesit nuk është që të sigurojë mbulim gazetaresk apo paraqitje faktike, por të ofrojë një element shtesë analitikë të debatit, duke reflektuar përvojën afatgjatë të ECMI Kosovës mbi çështjet që kanë të bëjnë me komunitete pakicë në Republikën e Kosovës dhe kuadrin ekzistues ligjor të Kosovës dhe atë ndërkombëtar.*

¹³ UNESCO, [Kushtetuta e Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë e Kulturë](#), preambula

Raporte dhe analiza politike të tjera të realizuara nga ECMI Kosova:

[Komunitetet pakicë në sistemin e arsimit të lartë të Kosovës: A ka abuzime me sistemin e kuotave?](#)

15 tetor, 2015

[Për një diskutim gjithëpërfshirës mbi asociacionin e komunave me shumicë serbe](#)

8 tetor, 2015

[Marrëveshja e re mbi asociacionin/bashkësinë e komunave me shumicë serbe: hap i rëndësishëm përpara, por jo fjala e fundit](#)

7 shtator, 2015

[Mosmarrëveshjet lidhur me përdorimin e gjuhëve në Kosovë si dhe implementimi i dobët i kornizës ligjore](#)

2 gusht, 2015

[Hyn në fuqi pakoja e ligjeve për të drejtat e njeriut](#)

26 korrik, 2015

[Mbi trendin shqetësues të incidenteve të drejtuara ndaj komitetit serb në regionin e Pejës dhe Klinës](#)

19 korrik, 2015

[Vivovdani: Mungesa e lajmeve është lajm i mirë](#)

2 korrik, 2015

[Rreth incidenteve të fundit në Klinë dhe procesin e ngadalshëm të kthimit](#)

21 maj, 2015

[Dita memoriale e goranëve më 6 maj: Një mundësi e humbur për institucionet e Kosovës](#)

14 maj, 2015

[Bashkësia/Asociacioni i komunave me shumicë serbe: Çfarë është e \(pa\)mundur në kuadër të kornizës ligjore të Kosovës?](#)

16 prill, 2015

[Bashkësia/Asociacioni i komunave me shumicë serbe: Një klub ekskluziv i bazuar në përkatësinë etnike?](#)

31 mars, 2015

Rreth ECMI Kosovës

ECMI Kosova është organizata kryesore joqeveritare e angazhuar me çështje të komuniteteve minoritare në Kosovë, me qëllim të zhvillimit të institucioneve përfshirëse, përfaqësuese dhe të ndjeshme ndaj komuniteteve, institucione këto që mbështesin një Kosovë të qëndrueshme shumetnike. ECMI Kosova kontribuon në zhvillimin, forcimin dhe zbatimin e legjislacionit përkatës, dhe përkrah institucionalizimin e mekanizmave qeveritarë të ndërlidhur me çështje të komuniteteve, dhe ngrit kapacitetet e aktorëve të shoqërisë civile dhe të qeverisë për t'u angazhuar me njëri-tjetrin dhe bashkëpunuar në mënyrë konstruktive dhe të qëndrueshme.